

Noves empreses i nous bancs exigeixen gerents qualificats. I, en aquest punt, també hi ha llacunes. «Les nostres escoles formen comptables i no financers», diu Alexandre Grebnev, president d'un banc privat especialitzat en la innovació. Mikhaïl Toumanov, un dels seus homòlegs, culpa la falta de transparència de les empreses estatals: «Impossible jutjar-ne la solvència; els comptes presentats estan trucats». Unànimes, els *golden boys* de la *perestroika* s'alarmen: cas d'haver llibertat de preus, els gestors soviètics serien incapaços de fixar, per ells mateixos, les seues tarifes...

A l'espera d'una hipotètica millora, el poder ha d'evitar els que tenen pressa a viure d'expedients. A finals de maig, Gorbtxov declarava davant del Congrés dels Diputats del Poble que calia importar béns de consum a fi d'augmentar l'oferta. S'anuncia la xifra de 5.000 milions de dòlars en compres d'ací a final d'any. A més, hi ha rumors que deixen veure una pròxima devaluació del ruble en un 80 per cent. Liquidació total.

«Quan es té gangrena, més val tallar-se la mà afectada que no perdre tot el braç», comenta un banquer. Amb tot, aquestes mesures d'urgència inquieten els experts, que temen un augment del deute exterior —34.000 milions de rubles—. L'espectre de Polònia, incapaç de pagar els seus deutes, obsedeix les ments. I també se sap que un ruble devaluat accentuarà una inflació ja estimada en un 8 per cent, però les tensions socials suavitzen aquesta situació.

Econòmicament atenallat, Mikhaïl Gorbtxov —si vol durar en el poder— haurà de demostrar que els seus mètodes són els adients. De moment, llança els jòquers. Nomena vice-primer ministre el molt liberal Leònid Albakin, director de l'Institut d'Economia de l'Acadèmia de Ciències. Simultàniament, concedeix a les tres repúbliques bàltiques, les més riques de l'imperi soviètic, una autonomia total en matèria econòmica i financera. Gorbtxov necessita els aparadors de la *perestroika*.

¿Amb això n'hi hauria prou? Tots els especialistes demanen paciència, conscients que els farà falta temps, entre quinze i vint anys. Una ajuda massiva d'Occident, sobretot en forma de dòlars i tecnologia, esdevé indispensable. «L'URSS no s'enfonçarà —assegura Alexandre Khandroniev—. La nostra situació geopolítica és massa important per a vosaltres». Decididament optimista, Khandroniev afegeix, no obstant: «Unes quantes bastonades a l'eshili xinès no estarien de més». □

UN RECENT ESTUDI AFIRMA QUE NOMÉS UN 15 PER CENT DE LA POBLACIÓ APROVA LA 'PERESTROIKA'

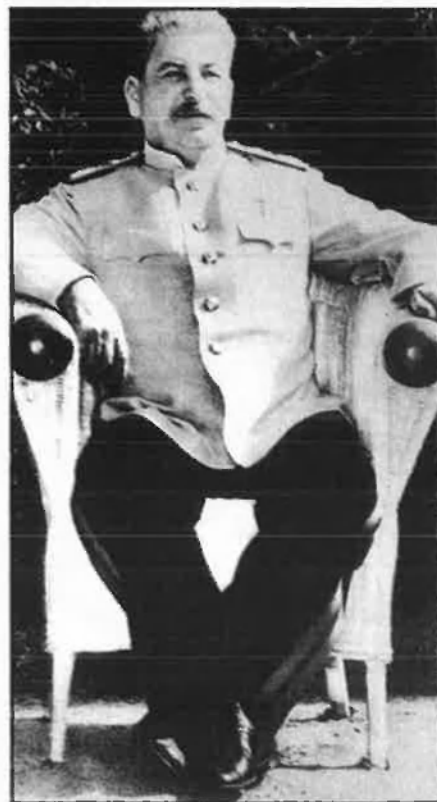
Que ningú toque les icones

La carta és patètica. Aquesta parella de ciutadans ha «tornat a la terra», en la regió de Smolensk, i descriu per als lectors de *Sovietskaia Rossia* la seua consternació. ¿El nou univers?: semblant al pitjor moment de l'esclavitud. «No hi ha més que ràbia, ressentiment, indiferència, hipocresia i por incontestable... Quan passa el director del *sovkhoz* pel poble, la gent s'amaga». Un testimoniatge aclaparador, que parla àmpliament sobre els habitants de la Rússia profunda, sobre aquest gènere humà sotmès, terroritzat i irresponsable, modelat per decennis de despotisme. ¿I encara s'espera d'aquesta població que emprenga iniciatives, que aprobe les reformes?

Pel març passat, la revista *Le XXe Siècle et la paix* publicava un estudi de dos sociòlegs soviètics, on apareixia que solament un 15 per cent de la població donava suport a la *perestroika*. Encara que aquest tipus de sondeig resulta una mica fràgil en una societat tan poc estructurada, el percentatge revela la inquietud que mou la intel·ligència gorbtxoviana. Al principi de la *perestroika*, l'equip de Gorbtxov es basava en el *factor humà*, l'estimulació del qual havia d'afavorir la dinamització del país. Res de tot això. Quatre anys més tard, el balanç és amarg: aquesta població es caracteritza per una apatia general. Pel gener, una enquesta en *Recherches sociologiques* revela que un 83 per cent dels obrers no s'imaginaven canviant de treball ni per una millor remuneració, alhora que se senten tots insatisfets. Solament un 4 per cent creu que treballaria millor si els concedien més llibertat.

Crisi de valors

Aquesta població tan conservadora, ¿està temptada, com es tem molt sovint, de voler retornar al stalinisme? Sens dubte hi ha una nostàlgia real en les generacions d'edat avançada, que assimilen democràcia i anarquia, desordre i fins i tot criminalitat. La revista *Ogoniok* —molt reformista— es veu sovint atacada per altres publicacions a causa dels seus reportatges audaçs. Un lector de la *Molodaia Guardia* la comparava recentment amb

¿Està temptada la població conservadora de retornar al stalinisme?

una «droga»: «Aquest periòdic pertorba les meues conviccions; intenta demostrar-me que la meua moral tradicional no té valor...». ¿I què podem dir d'aquest crit publicat en *Znamia Iounosti* el 7 de maig?: «!El futur és de Stalin, no de vosaltres!». Un sistema de valors rígid i mentider, que ha constituït l'arquitectura mental de generacions, s'ensorra, sense saber què és el que el substituirà.

El culte a Lenin, pedra de toc del règim, comença, també, a vacillar, però la mòmia del fundador de l'URSS continua sent un símbol perillós de tocar —d'això, l'ex-director de la televisió en sap alguna cosa, ja que acaba de ser destituït per haver deixat emetre, al programa *Vzgliac*, un reportatge sacrileg sobre el mausoleu de la Plaça Roja. Perillós per als dirigents, ja que així és posa a prova la legitimitat d'aquests. Perillós, també, per als nombrosos soviètics, educats amb el culte al dirigent, i que senten, de manera confusa, que l'oblit del guia deixarà un gran buit. Hi ha pocs russos que gosen tallar el cordó umbilical que els uneix a l'«avi», al qual han cantat en tots els tons quan eren menuts.

Segons un sondeig publicat en *Le XXe Siècle et la paix*, Lenin continua encapçalant la llista del *hit-parade* dels «models», per davant de Mikhaïl Gorbtxov, Boris Ieltsin, Andreu Sakhàrov i... ¡de Nicolau II!

Nacionalisme de la desesperació

No es troba a faltar la ideologia leninista, agonitzant, ni el stalinisme, sinó els vells anys de les festes oficials i de les acolorides desfilades, que comencen a caure en desús: «No estava tan malament. La gent celebrava les victòries, cantava. Era l'època de joventut dels nostres pares», comenta un lector de *Izvestia*. Molts russos, tot i odiar el partit i la burocràcia, romanen lligats al règim i als seus símbols per una mena de nacionalisme de la desesperació, com si l'arribada de la democràcia els ho haguera de fer perdre tot, començant per la potència militar i les restes de l'imperi: «Quan Stalin rebé el país per a governar-lo, aquest només coneixia l'arada, i quan se n'anà, ja l'havia proveït de la bomba atòmica», escriu un lector de *Znamia Iounosti*. «L'exèrcit és l'única esperança», cridaven els manifestants del grup Pamiat el 19 de febrer a Moscou. Sakhàrov constata, en detriment seu, quan volia denunciar les barbaritats de l'Exèrcit Roig a Afganistan davant del Congrés dels Diputats del Poble, que era imprudent criticar aquest tabú.

El stalinisme nostàlgic pot fondre's amb el nacionalisme més tradicionalis-

ta d'un moviment com Pamiat: camises negres, ús de l'alfabet eslavònic, caps psicòpates, idealització del passat rus, xenofòbia, antisemitisme delirant, explicació de totes les desgràcies del poble per l'existència d'un misteriós complot judeo-maçònic. Panòpia grotesca d'un grup, sens dubte poc important —màxim, uns milers de persones—, però que compta amb ajudes al si de l'exèrcit i en les capes intermèdies del partit, i que trau a la llum del sol, de manera caricaturesca corrents profunds fins ara insospitats. Pamiat es declara seguidor de la religió ortodoxa. Una proclamació del 3 de novembre del 1988, a propòsit de la veneració del dirigent, acabava amb: «Deu és amb nosaltres; ¡vencerem!». I afirmava: «Els cercles sionistes i francmaçonics, que odien la fe, són portadors del culte de Satanàs, en el sentit més literal del terme». La celebració del mil·lenari del cristianisme rus, pel juny del 1988, veié nàixer els rumors de pogroms en les comunitats jueves de Moscou, Kiev i Kharkov. Rumors sense futur, pamflets antisemites semblants a provocacions policiaques, que han bastat per a terroritzar les poblacions involucrades. La revifalla del cristianisme ortodox rus no es pot reduir,

òbviament, a aquestes manifestacions de fanatisme. La conversió massiva d'intel·lectuals, de joves, l'arribada de postulants als convents i seminaris, la discussió pública de qüestions metafísiques o l'èxit de veus tan respectades com les de Ligatxov, Averintsov o Soljenitsin, tot plegat, forma part d'un despertar profund, ric i portador de les millors coses.

El 38 per cent de la població, partidària d'una economia estatalitzada

No obstant, els resultats de les eleccions al Congrés dels Diputats del Poble, pel març, mostren que la població no està preparada per a escoltar les sirenes més retrògrades. L'Institut de Física de Moscou publicà, el maig del 1988, un sondeig on es veia que sols la *glasnost* rebia els sufragis quasi unànims. En canvi, sobre altres qüestions del funcionament democràtic no hi havia resposta clara: el 30 per cent de les persones interrogades estima que el respecte a la llei ha de primar sobre els «interessos de la causa». El 62 per cent es refia de les converses amb els estrangers. La meitat, solament, es declara partidària de fer tornar els emigrats al

NOVOSTI

Mikhaïl Gorbatxov no ha deixat de sorprendre —i fins i tot de marejar— amb el seu dinamisme personal.

«Quan tot un país esdevé una llarga cua d'espera, arriba un moment que és ell qui decideix».

país. Una altra enquesta, publicada aquest any a *Le XXe Siècle et la paix*, indica que un 38 per cent de la població es mostra partidari d'una economia totalment estatitzada, i a penes un 9 per cent s'oposa a qualsevol tutela de l'estat...

La tendència més difusa i perniciosa és l'igualitarisme. Nodrit per un sentiment comprensible de la injustícia, apunta primer als privilegis descarats i a la corrupció de sàtrapes locals. Bo-

ris Ieltsin, deu l'essència de la seua popularitat als temes populistes i antiburocràtics de què parla. Pel juliol del 1983, un sondeig del *Notícies de Moscou* aixecà molta polseguera: revelava l'aversion dels moscovites als magatzems reservats i a altres xarxes nomenclaturistes. Aquesta tendència s'estén ràpidament a tot el que se n'ix de la categoria. «Molts obrers pregunten perquè retorne Stalin i que ajusti els comptes als especuladors», escriu un obrer en

la *Literaturnaia Gazeta* del 29 de març.

Per a un terç dels moscovites la lluita contra els beneficis il·legals és una prioritat. Però les cooperatives privades, completament legals, també pateixen la ira popular —fins a ser víctimes d'atemptats— a causa dels elevats preus que fixen, dels ingressos que perceben i de les noves formes d'especulació que generen. Una data, 3 de febrer: es tracta d'una *babuixkha*, mare de dos soldats, un dels quals és veterà d'Afganistan, que s'ha trobat les portes d'una botiga tancades per estar-ne limitat l'accés a metges i caps: «¡He educat dos fills i no tinc dret ni tan sols a una pastilla de sabó!» ¿Quantes dones deuen pensar com ella?

En una situació d'extrema penúria, el racionament esdevé... un progrés. Tot reportatge realitzat a l'URSS conté, almenys una vegada, l'apreciació: «És pitjor que abans». Valors com la iniciativa, la llibertat o la responsabilitat tindran un paper important a l'hora d'obrir un camí. Tot i ser lluny de ser compartits pel poder, tan reformista com ostenta ser. El 6 de maig *Ogoniok* publicava la següent carta d'un religiós: «Quan tot un país es converteix en una llarga cua d'espera, arriba un moment en què és ell qui decideix moltes coses, per no dir tot. La societat corre el perill d'extenuar-se. En el millor dels casos això desemboca en l'apatia social. En el pitjor... ¡Déu nos en guard!» □

URSS: l'emergència de la llei

Efrem Iankelevitx *

A la Unió Soviètica, la frontera entre *prohibit* i *permissible* se suavitzava cada vegada més. L'URSS és, avui dia, un país més lliure que no era i, ja poden témer-ho alguns, més que no ho serà mai. És més aviat el resultat de canvis experimentats a nivell burocràtic i reglamentari —com també la línia del partit— que el d'una reforma legal. Podem, doncs, preguntar-nos legítimament si les llibertats no es troben en perill de ser novament reprimides. Afortunadament —i això sembla ser una de les més grans realitzacions de la *glasnost* (llibertat d'expressió)—, la idea que aquest país ja no pot ser governat ni per l'administració ni pels capritxos del partit, va fent camí. És el que, aparentment, ha entès la direcció del PCUS quan ha anunciat el seu objectiu de transformar l'URSS en un estat de dret. Queda només saber si els principis del partit són compatibles amb els principis legals.

Va ser un gest encoratjador quan el Congrés del PCUS, ara fa un any, esbossà un programa bastant assenyat de reformes legals. La resolució final insistia en la necessitat d'adherir-se al principi de «tot és permès excepte allò que la llei prohibeix». Una noció totalment aliena al sistema soviètic i, si hem de dir la veritat, a la tradició russa. En realitat recupera l'eslògan a través del qual el moviment de defensa

dels drets humans aparegué, ara deu fer uns vint anys, a l'URSS. Òbviament, aquest tipus d'idea no podia posar-se en pràctica en un país on el poder judicial manca alhora d'independència i d'autoritat. Per tant, això constitueix una victòria dels dissidents, que han aconseguit introduir quasi totes les seues reivindicacions al si de la *perestroika*.

Encara, però, no s'ha arribat al punt de poder reconèixer que aquests dissidents han construït amb la seua sang l'escenari de la *perestroika* i de la *glasnost*. No obstant, tot i que uns dos-cents continuen estant ara per ara, detinguts, la majoria han eixit de les presons, dels hospitals psiquiàtrics i dels camps de treball.

Dissident és encara avui un terme de curs legal. Al seu lloc, però, comença a aparèixer una altra expressió: Reforma Ly (membre d'una organització independent no reconeguda per l'estat). La diferència entre els dos termes il·lustra la modificació del clima polític. El mot *dissident* aparegué en la llengua russa a començament de la dècada dels setanta, recollit dels articles occidentals. Amb aquest mot es designava l'oposició manifesta a la Unió Soviètica. A la Unió Soviètica, però, aquesta paraula ha esdevingut un sinònim de *proscrit*, que designa aquell que ha estat rebutjat per la societat per no haver-se sotmès als seus tabús i comportaments. Els dis-